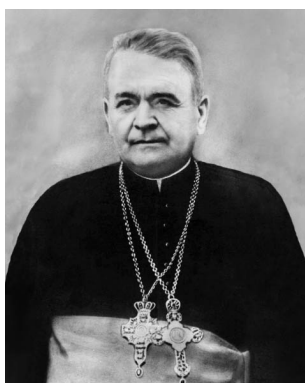


М. М. Комариця

Костельник Гавриїл Теодорович



КОСТЕЛЬНИК Гавриїл Теодорович (Костельник Габор; псевд. – homo novus; 15. 06. 1886, с. Бач-Керестур, нині Руски Керестур, Воєводина, Сербія – 20. 09. 1948, Львів) – богослов, філософ, письменник, церковний діяч. Після навч. у гімназіях м. Вінковці (Хорватія, 1898–1900) і Загреб (1900–06) вступив на теол. факультет Загреб. університету. Літ. твори спочатку писав бачван. говіркою (склали першу поет. зб. «З мого валала», Жовква, 1904, позитивно оцінену [В. Гнатюком](#)), згодом – хорват. (зб. «Romance i balade», Zagreb, 1907; «Žumberak: gorske simfonije», 1911, «Trenuci», 1917) та укр. мовами. 1908 за рекомендацією єпископа Крижевацького *Д. Нараді* вступив до Греко-катол. духов. семінарії у Львові, яку закін. 1911. За протекцією митрополита *Андрея Шептицького* продовжував навч. у Катол. університеті в м. Фрібурґ (Швейцарія), де 1913 здобув докторат на основі дис. «De Principiis Cognitionis Fundamentalibus» («Про основні джерела пізнання»), яку того ж року опублікував у Львові. 1913 висвяч. на священника, служив у Преображен. церкві Львова, працював катехитом нар. шкіл. Тоді ж розпочав свою літ.-крит. і публіцист. діяльність: 1910 у Львові з'явилися друком праці «Смерть Смаїд-аги Ченґиїча» і «Шевченко з релігійно-етичного становища»; 1918 – його перша поет. зб. українською мовою «Встань Україно: Пісні неволі й визволення» (із лейтмотивом несправдженого сну про власну державу), 1921 – зб. «Помершій донечці». На сторінках г. «Діло» виступав із публіцист. матеріалами, висловлюючи своє розуміння складних реліг. і нац. проблем. 1920–28 викладав у Греко-катол. духов. семінарії, 1928–30 – у Богослов. академії у Львові. Чл.-засн. Богослов. наук. товариства (від 1923). У 1925 відвідав Рим, враження від подорожі виклав у листах до знайомих та подорож. нотатках «Зі Львова до Риму» (г. «Діло», 1925, 14–18, 23–25, 27, 29–31 жовтня, 3–5 листопада).

За працю «Спір про епіклезу між Сходом і Заходом» (Л., 1928), у якій висловив неканон. погляди на унію, був звільн. з Академії. Улітку того ж року відвідав край Бачку (нині Сербія), де написав «Граматику бачвансько-рускей бешеди», намагаючись максимально наблизити бачван. говірку до української літературної мови. У серії статей в альманасі «Руски календар» 1920–30-х рр. доводив, що місцева говірка є діалектом української мови та закликав земляків вивчати також укр. літ. мову. Свій талант публіциста найповніше реалізував як ред.-вид. місячника «Нива» (1920–29), на сторінках якого виступав проти латинізації греко-католическої Церкви та за збереження сх. обряду.

Від 1931 – директор папер. ф-ки і друкарні «Бібльос», від 1932 – гол. проповідник церкви св. Юра у Львові. 1933 на вимогу польс. влади звільн. із посади гімназ. катехита. У 1930-х рр. тісно співпрацював із літ.-наук. ж. «Дзвони» та тижневиком «Мета», друкував художні твори, філос., літ.-крит. й публіцист. матеріали, рецензії. 1932 у Львові видав окремою кн. поему «Пісня Богові», яку вважав вершиною своєї поет. творчості; у ній він у 58-ми проповідях виклав погляди на філософію сусп. взаємин. Більшість поет. творів К. навіяні хорват. ренесанс. поезією з її мотивами любові до батьківщини, патріотизмом та пацифізмом; у прозі переважають біблійні мотиви. Один з авторів «Української загальної енциклопедії» (у 3-х т., Л.; Станиславів; Коломия, 1930–33). Цікавився проблемою укр. стигматизму, фактично редагував темат. кварталник «Божі сліди» (Львів, 1939). У 1939–41 К. неоднораз. викликали в НКВС із наміром переконати митрополита Андрея Шептицького приєднати УГКЦ до РПЦ. Під час нім. окупації Львова служив парохом у Преображен. церкві. 1945 очолив ініціативну групу священників для організації *Львівського собору 1946*, на якому під головуванням К. проголошено скасування Берестей. унії 1596, тобто «самоліквідацію» УГКЦ, входження її до складу РПЦ та підпорядкування Моск. патріарху. 22 лютого 1946 у Воздвижен. церкві Києво-Печер. лаври переведений у православ'я. Зважаючи на авторитет К. серед мирян, Зх. Центр ОУН кілька разів пропонував йому емігрувати, аби не брати участі у подальшому розвитку подій. Убитий біля влас. будинку; убивця покінчив життя самогубством на місці злочину. Рад. уряд звинуватив у цьому вбивстві ОУН. Посмертно вийшли упорядков. К. антології «Поезія на бачванско-сримским руским литературним язикау» (1970), «Проза на бачванско-сримским руским литературним язикау» (1975; обидві – Новий Сад), зб. реліг. праць «Вибрані твори» (К., 1987) та поезій «Жалосцинки – серенчи и милей» (Нови Сад, 1994).

Основні праці

Книга проповідника. Л., 1912; Християнство й демократизм. Л., 1918; Границі демократизму. Л., 1919; Ламання душ. Л., 1923; Границі Вселеної. Л., 1924; Три розправи про пізнання. Л., 1925; Християнська Апольоґетика. Л., 1925; Das Prinzip der Identität. Л., 1929; Ordo logicus. Л., 1931; Світ як вічна школа. Л., 1931; Зародкова душа. Л., 1931; Генеза жіночого й мужеського

полу. Л., 1933; Наполеон і Сталін як представники духа свого часу. Л., 1933; Справжнє джерело атеїзму. Л., 1935; Arcana Dei. Л., 1936; Настя Волошин, дівчина зі стигмами. Л., 1936; Пояснення стигмації. Л., 1937; Правда про стигмачку Евстахію Бохняк. Л., 1938; Ultra posse: Вибр. тв. Уж., 2008.

Рекомендована література

1. Дуличенко А. Костельник и його «Грамматика бачваньско-рускей бешеди» // Шветлосц. Нови Сад, 1973. Т. 11, № 1;
2. J. Тамаш. Гавриїл Костельник медзи доктрину и природу: Студия. Нови Сад, 1986;
3. Карпак І. Протопресвитер отець д-р Гавриїл Костельник: Нарис реліг.-церк. та літ.-наук. діяльності. Л., 1996;
4. Кашуба М. В. Гавриїл Костельник: філософські погляди. Л.; Дрогобич, 2002;
5. Вежель Л. Філософсько-естетична та журналістська діяльність Гавриїла Костельника у руслі духовних процесів України першої половини ХХ ст. К., 2004;
6. Гавриїл Костельник на тлі доби: Пошук істини: Зб. наук. пр. Л.; Уж.; 2007.

Бібліографічний опис:

Костельник Гавриїл Теодорович / М. М. Комариця// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-3931>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).